

J. Dlabola

NOVÝ DRUH RODU DIPLOCOLENUS RIB. A NĚKOLIK FAUNISTICKÝCH POZNÁMEK ZE SLOVENSKA
(Homoptera-Auchenorrhyncha).

A new Species of *Diplocolenus* RIB. and some Notes on the Faunistic from Slovakia (Homopt. Auchenorrhyncha).

Chceme-li se dovědět podrobnosti o faunistice slovenských Homopter, marně budeme hledat publikaci, v níž bychom se o tomto hmyzu něco dočetli. HORVATH měl siče materiál z několika málo lokalit Slovenska, a ve svém díle *Fauna Regni Hungariae, Homoptera* (l. c. 1897) je uvedl, ale jeho seznam je dnes už zastaralý a nevyhoví moderní systematice. Namnoze se nelze přesvědčiti, o který druh vlastně šlo, protože komplexní druhy starých systematiků rozlišujeme jako dobré specie. Od času HORVATHOVÝCH nevěnoval se tu nikdo studiu Homopter, a když jsem měl příležitost determinovat slovenské materiály, vždy mne velmi překvapovaly druhy, které mi z Čech a Moravy nebyly známy a původem náležely Balkánu. Jejich opětovné nálezy a hojnost výskytu nasvědčovaly, že tu nejde o zavlečené exempláře, ale že tu tyto druhy skutečně žijí.

Bohužel nemohu zatím podat kompletní nástin slovenských Homopter, materiály, které jsem studioval, nejsou tak dalece obsáhlé, ale přesto znám už ze Slovenska velmi významné nálezy. V následujícím seznamu jsou citovány druhy, které v západní části republiky zatím nebyly nalezeny, a protože je nemám ani z nejteplejších míst, t. j. ze středních Čech a jižní Moravy, zdá se být skutečnosti, že tu nežijí.

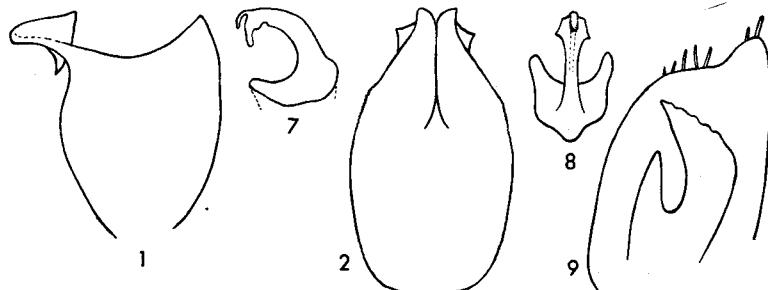
In the following list are given the species of Homoptera from Slovakia, which are still unknown from Bohemia and Moravia.

1. *Hysteropterum conspurcatum* SPIN. 1839.

Parkán, lgt. prof. dr. Obenberger, VII. 1948 a dr. Hoffer, 5. VII. 1947 v celé řadě exemplářů.

2. *Trypetimorpha fenestrata* COSTA 1862.

Parkán, lgt. dr. Hoffer, 16.IX. 1947.

Hysteropterum conspurcatum Spin. Fig. 1. Genitální destička s výběžkem, ventrální pohled. — Genital plate with appendix, ventral view. — Fig. 2. Aedeagus v dorsálním pohledu. — Aedeagus, dorsal view. — Fig. 3. Anální rourka samečka, dorsálně. — Anal tube of male, dorsally. — Fig. 4. Konečná část abdomenu samičky. — Apical part of abdomen in female. — Fig. 5. Aedeagus v laterálním pohledu. — Aedeagus in lateral view. — Fig. 6. Anální rourka samečka v laterálním pohledu. — Anal tube of male in lateral view.

3. ***Helicoptera marginicollis* SPIN. 1839.**

Parkán, lgt. dr. Hoffer, 15. VII. 1947, 1 ex.

4. ***Chanithus pannonicus* GERM. 1838.**

Parkán, lgt. dr. Hoffer, 5. VII. a 16. IX. 1947, 2 ex.

5. ***Kelisia irregularata* HAUPT 1935.**

Nízké Tatry: Ďumbier, Demänovská dolina, Pust', lgt. Dlabola, 5—10. VIII. 1946, v řadě exemplářů sesmykán na horských lukách.

6. ***Chlorionidea flava* P. LÖW. 1885.**

Nízké Tatry, Ďumbier, Iljanovská dolina, Pust', 2.—5. VIII. 1946, velmi hojný na týchž místech jako předešlý, lgt. Dlabola.

7. ***Euconomelus lepidus* BOH. 1847.**

Nízké Tatry: Iljanovská dolina, Bělo, lgt. Dlabola, 2 a 12. VIII. 1946 na bažinaté louce několik exemplářů.

8. ***Agallia sinuata* MULS. et REY 1855.**

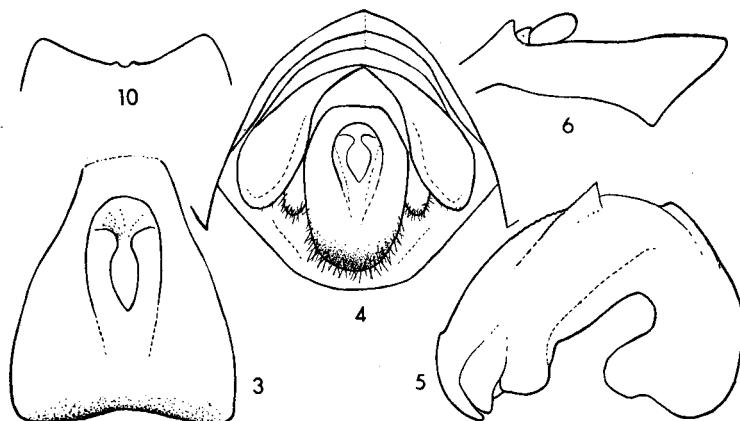
Parkán, lgt. dr. Hoffer, 1. VII. 1947, 2 ex.

9. ***Dikraneura sinuata* THEN 1897.**

Nízké Tatry; Iljanovská dolina, Svatojánská dolina, 2. a 9. VIII. 1946, lgt. Dlabola, na rašelinné louce, 11 ex.

10. ***Dikraneura montandoni* PUT. 1880.**

Nízké Tatry: Iljanovská dolina, Dämenovská dolina, Ďumbier, Bělo, Pust', lgt. Dlabola, 2.—10. VIII. 1946, poměrně hojný na pastvinnych porostech vyšších poloh.

Diplocolenus parcanicus n. sp. — Fig. 7. Aedeagus v laterálním pohledu. — Aedeagus in lateral view. — Fig. 8. Aedeagus v dorsálním pohledu. — Aedeagus in dorsal view. — Fig. 9. Genitální destička se stylem, vnitřní pohled. — Genital plate with stylus, in view ventral. — Fig. 10. Okraj sedmého sternitu samičky. The termination of 7th sternite of female.

11. *Erythroneura silvicola* OSSIANILSSON 1937.

Nízké Tatry: Ďumbier, Iljanovská dolina, lgt. Dlabola, na podobných místech jako u druhu předešlého, 2.—10. VIII. 1946. Výskyt dosti hojný.

12. *Phlepsius intricatus* H. S. 1838.

Kováčov, lgt. dr. Hoffer, 2. VII. 1947.

13. *Psammotettix slovacus* DLABOLA 1949.

Parkán, VII. 1947, několik ex. lgt. dr. Hoffer.

14. *Diplocolenus parcanicus* n. sp.

Parkán, několik exemplářů lgt. prof. dr. Obenberger, VII. 1948 a dr. Hoffer, 5. VII. 1947.

15. *Selenocephalus griseus* FABR. 1794.

Parkán, VII. 1948 lgt. prof. dr. Obenberger; Kováčov, 5. VII. 1947 lgt. dr. Hoffer.

Mezi uvedenými druhy jsou jednak prvky vysloveně horské, žijící jenom na místech od 1000 m n. m. výše: boreoalpinní *Erythroneura silvicola* a alpský druh, z Rakouska známý, *Chlorionidea flava*. *Kelisia irregularata* a *Dikraneura sinuata* byly zatím velice málo sbírány a lze o jejich výskytu málo říci, první je jako všechny *Kelisia* obyvatel pastvin a bažin, druhá je známa z Madarska, Rakouska a 1 ex. byl nalezen v jižní Francii. *Dikraneura montandoni*, u nás jen ve vyšší poloze objevena, je mi známa z jižní Evropy, na př. Italie, z nízkých nadmořských výšek, nezdá se být výlučně horská.

Některé další druhy na př. *Hysteropterum conspurcatum*, *Chanithus pannonicus*, *Phlepsius intricatus*, *Agallia sinuata*, *Diplocolenus parcanicus* n. sp. mi byly doposud známy jedině z jihu, hlavně z Balkánu, jižní Francie a Italie. Zřejmě pronikají z Maďarska neustále na sever, a v místech, kde jsou k této immigraci vhodné podmínky, dostanou se až k nám.

Psammotettix slovacus, jehož popis je v Entom. Listech (l. c.), nebyl mimo jižní Slovensko jinde nalezen a je xerothermofilní.

Musím se však zvláště zmínit o dvou druzích. Především o *Helicopera marginicollis*, představující jediného našeho zástupce čeledi *Achilidae*. Dosud známá evropská naleziště jsou: jižní Rakousko, Maďarsko, jižní Francie, Sicilie, Syrie a Španělsko. Jsou vždy nacházeny ojedinělé exempláře, jeho sběr je těžký, protože žije velmi skrytě jako ostatní příbuzné druhy na kůře stromů, a třebaže je značně velký (měří asi 8–9 mm), snadno se pro tmavé ochranné zbarvení přehlédne. Čeleď *Tropiduchidae*, velmi početná na druhy v tropickém pásu, zasahá do palearktu na Balkán rodem *Trypetimorpha*. U nás byla konečně nalezena na Slovensku a exempláře zde sbírané přináleží druhu *T. fenerstrata*. Je jinak velmi vzácný a jeho areál výskytu vymezen MELICHAREM, HAUPTEM a LINDBERGEM na jižní Francii, Italii, jižní Rakousko, Maďarsko, Jugoslavii a Cyprus.

Dodatekem se zmiňuji ještě o několika druzích, které už byly nalezeny také buďto v Čechách nebo na Moravě, ale byly sbírány jen v jednotlivých kusech a jsou vzácné. Dokud nemohu publikovat úplnější seznam slovenských kříšů, nemělo by význam doplnit tento krátký přehled také ostatními druhy běžnými a rozšířenějšími, což přenechávám na pozdější dobu.

The following list of Homoptera contains some interesting finds in Slovakia of species which are very rare. They are occurring also very rarely in Bohemia or Moravia.

1. **Oliarus melanochaetus** FIEB. 1876.

Kováčov, 15. VII. 1947, 1 ex. lgt. dr. Hoffer.

2. **Hyalesthes obsoletus** SIGN. 1865.

Parkán, 1. VII. 1947, 1 ex. lgt. dr. Hoffer.

3. **Kelisia pallidula** BOH. 1847.

Nízké Tatry: Iljanovská dolina, 2 ex. lgt. Dlabola, 2. VIII. 1946.

4. **Dicranotropis divergens** KBM. 1868.

Nízké Tatry: Ďumbier, 10. VIII. 1946, v řadě exemplářů smýkán na horské vegetaci, lgt. Dlabola. Z Moravy uveden Langem, pro Čechy nový z Krkonoš: Sněžka, Obří důl, lgt. Dlabola, VII. 1948.

5. **Mycterodus immaculatus** F. 1794.

Parkán, VII. 1948, lgt. prof. dr. Obenberger; Nitra, dr. Pfleger lgt.; Košice, lgt. dr. Hoberlandt; Margecany, lgt. dr. Heyrovský.

6. *Tibicen haematodes* SCOPOLI 1763.

Trenčín, lgt. Čepelák; Parkán, lgt. prof. dr. Obenberger a prof. dr. Komárek.

7. *Cicadetta tibialis* PNZ. 1798.

Parkán, lgt. dr. Hoffer, 5. VII. 1947; Kováčov, 8. VII. 1947, lgt. dr. Hoffer; Košice, lgt. dr. Hoberlandt. Z Moravy znám, pro Čechy nový: sbírána u Radotína, lgt. dr. Pfleger, 4 ex.

8. *Agallia ribauti* OSSIANILSSON 1938.

Parkán, lgt. prof. dr. Obenberger, VII. 1948.

9. *Idiocerus notatus* F. 1803.

Parkán, lgt. prof. dr. Obenberger, VII. 1948.

10. *Typhlocyba bifasciata* BOH. 1852.

Děvín, 23. VII. 1946, 2 ex. lgt. Hoffer.

11. *Typhlocyba diversa* EDW. 1914.

Děvín, 23. VII. 1946, lgt. dr. Hoffer.

12. *Recilia schmidtgeni* WAGNER 1939.

Bratislava, lgt. Görtler.

13. *Rhopalopyx flaveola* BOH. 1845.

Nízké Tatry: Ďumbier, Pust', 5.—10. VIII. 1946, lgt. Dlabola.

14. *Doliotettix pallens* ZETT. 1828.

Nízké Tatry: Iljanovská dolina, 2. VIII. 1946, lgt. Dlabola.

15. *Platymetopius major* KBM. 1868.

Děvín, 23. VII. 1946, lgt. dr. Hoffer.

16. *Platymetopius filigranus* SCOTT 1876.

Parkán, VII. 1948, lgt. prof. dr. Obenberger, 1 ex.

17. *Macrosteles fiebери* EDW. 1891.

Bratislava, Görtler lgt., v množství exemplářů.

***Hysteropterum conspurcatum* SPINOLA (= dohrni KBM).**

Rod *Hysteropterum*, druhové zejména v jižní Evropě velice početný, vyžaduje nutně revisi a zobrazení genitálních orgánů typů, protože popisy jsou namnoze nedostačující k správnému určení. Druhy si jsou podobné velikostí, barvou i tvarem a jedině lokálnost výskytu (chybí jím spodní křídla a jsou proto málo vagilní) usnadňuje jejich rozlišení. Zjistil jsem ve sběrech dosti hojný výskyt jednoho zástupce tohoto rodu na jižním Slovensku; tato lokalita je asi nesporně jediným místem výskytu tohoto druhu u nás. Determinace byla už z uvedených důvodů značně ztížena, protože ale zevní samčí genitalie souhlasí

s dosti podrobným popisem v MELICHAROVÍ (l.c.), můžeme je označit jménem *conspurcatum*, neboť dodatečné zrevidování se SPINOLOVÝM typem, jež mi nebylo možné, pravděpodobně ukáže, že i vnitřní genitální aparát se shoduje.

Doplňuji proto dosavadní popisy (MELICHAR a HAUPT) několika poznámkami a popisem dosud neznámé samičky a připojuji kresbu genitálních orgánů.

♂

Povrchové zbarvení, které si vzal za základ HAUPT k odlišení tohoto druhu od ostatních příbuzných, kteří rovněž nemají zesílenou a zahnutou basální část costálního okraje předních křídel a tvoří tak vyhraněnou skupinu s ostrým costálním okrajem, není vždy směrodatné, protože tmavá přičná páska u méně pigmentovaných kusů nebyvá tak dobře patrná a křídla jsou místo ní ozdobena nepravidelně umístěnými shluky černohnědých teček. I u druhů s maximální pigmentací je tato páska a skvrna při basi křídla pouze naznačena.

Penis vytváří mohutný obloukovitý, silně chitinovní útvar, postrádající nápadných dlouhých trnovitých výběžků, jen jeho dorsální koncová část nese vpřed mířící vidlici, zahnutou nad dvěma laterálními cípovitými výběžky, pod nimiž při ventrální straně penisu je umístěno orificium. Popis genitálních destiček a anální rourky je dobrě vystižen v MELICHAROVÍ 1898 (l.c.: 48; pod jménem *H. dohrni KBM.*).

♀

Zevním habitem zcela podobna samečkovi, je stejně pigmentovaná, jen je nepatrně větší: nejmenší sameček 3,4 mm, největší samička 4,1 mm. Poslední břišní sternit zvonovitě vykrojen. Anální, rourka je odchylného tvaru než u samečka: je více protáhle elipsoidní, měřena od base je dvojnásobně délky než její největší šířka, světlé barvy (jako postranní plátky) až na ztmavený a chloupatý distální okraj. Jinak je abdomen tmavé až černé barvy.

Diplocolenus parcanicus n. sp.

Poněkud drobnější než ostatní dosud známé druhy: ♀ 3,7 mm. Shora zelenavě zbarvený, čímž se řadí do příbuzenstva skupiny *D. abdominalis* F., barva však většinou postrádá žlutý odstín a je spíše bledá, asi jako u *D. limbatellus* ZETT. Tělo černohnědé, zvláště obličeiové partie, konec abdomenu u samičky a končetiny světlé.

♂

Genitální destičky s laterálním zárezem blízko jejich konečné partie, stylus špičatě drápotivý s hlubokým zárezem na vnější straně. Pygophor s dlouhým, přímým, černě zbarveným ostnem. Penis poměrně drobný, se třemi apikálními trny: dva míří laterálně zpět k basi, třetí zakřivený pokračuje poněkud ve směru volné partie penisu a je mnohem slabší. Base penisu mohutně zduřelá.

♀

Stejné pigmentace a jen o málo větší než ♂. Sternit VII na zadním téměř rovný nebo mírně konkávní, v některých případech s lépe patrnými dvěma drobnými zoubky uprostřed. Jeho střední třetina má měsíčitou černou skvrnu, častěji je celá až na okrajové části černě vyplněna.

Lokality: Slovensko, Parkán, 1 ♂, řada ♀♀, lgt. prof. dr. Obenberger, VII. 1948, smykem na stepi. Na téže lokalitě další ex. sbíral dr. Hoffer, 5. VII. 1947. (Typus, paratypus v col. Dlabola a col. Národ. musea, Praha.)

Maďarsko, lgt. prof. Sajó, 2 ♀♀, bez udaných bližších dat.

S U M M A R Y

About Homoptera Auchenorrhyncha from Slovakia is written till now very little, the more complete mention of the fauna is to be found in HORVATH, l. c. 1897. But that report cannot be used because it is much out of age. In my present contribution there are given some interesting finds of species not occurring (or only very rarely in second case) in the other part of ČSR. The species *Helicoptera marginicollis* SPINOLA (family Achilidae) and *Trypetimorpha fenestrata* COSTA (family Tropiduchidae) are discovered for the first time in our country as the only representatives of mentioned families.

Hysteropterum conspurcatum SPIN. (= *dohrni* KBM.)

Because the description given by MELICHAR, 1896, and HAUPP, 1935, is incomplete, wanting the characteristic of inner genital organ of male and also the description of female, I am able to add some remarks and important drawings of genital organ, judging from the features of outer genital apparatus (MELICHAR, lit. cit.: 48, for *H. dohrni* KBM), that my Slovakian material must be included to the named species. The comparation with SPINOLA's type is nevertheless desirable.

♂

Black pigmentation across the tegmina which suppose HAUPP, 1935, to be very important characteristic from other species having the acute basis of costal margin, is not by a majority of specimens so distinct.

Aedeagus broadly rounded, stout, without long appendices. Dorsally in apical part with furca-shaped spines, partly covering 2 other very short appendices, laterally directed. Near the basis of them, in the ventral part of aedeagus is situated the orificium.

♀

In pigmentation and other features very similar to male specimen, only slightly greater. The last sternit clock-like excavated. Anal tube of other form as in ♂: more elliptical, the greatest width is $\frac{1}{2}$ of the length, yellow coloured except the dark apex.

Diplocolenus parcanicus n. sp.

Smaller than other known species of that genus, total length of female 3.7 mm, the surface of green colour which is much paler as in the groupe of *D. abdominalis* F., the body dark brown or black, especially the face, distal part of abdomen and extremities are yellowish green.

♂

Genital plates with lateral subapical incision, stylus claw-like, pygophor with long black spine directly produced at his apex. Aedeagus shorter, curved, with 3 apical spines: 2 pointing towards the basis, the 3rd is much thinner and more in the direction of the aedeagus. The basis of the aedeagus strongly developed.

♀

Female seventh sternite black on central third with the posterior margin usually almost truncate or concave, sometimes in the middle very shortly bifid. Of the same pigmentation and only slightly longer than ♂.

Locality: Slovakia, Parkán, 1 ♂ (Holotypus) some ♀♀ (Allo-type and paratypi) on xerotherm, lgt. Prof. Dr. Obenberger, VII. 1948; some other ♀♀ lgt. Dr. Hoffer, 5. VII. 1947.

Hungary, 2 ♀♀, lgt. Prof. Sajó, without other date.

R E F E R E N C E S

- DLABOLA, J.; 1949: Popisy nových druhů kříšů z ČSR a některé poznámky k synonymii. The description of some new Homoptera from ČSR and any synomimical remarks. Entomol. listy, Brno, 1949, 1:1—4.
- HAUPT, H.; 1935: Homoptera. Die Tierwelt Mitteleuropas. 4 (3): 115—221; figs. 182—422.
- HORVATH, G.; 1897: Hemiptera, Fauna Regni Hungariae. Animalium Hungariae huiusque cognitorum enumeratio systematica. In memoriam Regni Hungariae mille abhinc annis constituti edidit Regia Societas Scientiarum Naturalium Hungarica. 1897: 1—72. (45—64).
- LINDBERG, H.; 1948: On the insect fauna of Cyprus. II. Heteroptera und Homoptera der Insel Zypern. Societas Sci. Fenn. Commemationes Biolog. X. 7: 1—175.
- MELICHAR, L.; 1896: Cicadinen (Hemipt.-Hom.) von Mittel-Europa, 1896, 1—364; pls. 1—12.
- NAST, J.; 1938: Homopterologische Notizen. IV. Über Deltocephalus nigricans KBM. Ann. Mus. Polonici 13:163—165, fig. 2.
- OSSIANNILSSON, F.; 1937: Zur Kenntnis der schwedischen Homopterenfauna mit Beschreibung der neuen Art Erythroneura silvicolae Oss. Opusc. Entom. Lund. 2:19—27; figs. 1—8.
- RIBAUT, H.; 1935: Espèces nouvelles du genre Agallia (Hom.-Jassidae). Bull. Soc. Hist. Nat. Toulouse. 67:29—36, figs. 1—19.
- RIBAUT, H.; 1936: Homoptères Auchénorhynques. I. Typhlocybidae. Faune de France 31:1—231; figs. 1—629.
- RIBAUT, H.; 1936: Nouveaux Deltocéphales des groupes abdominalis et sursumflexus. (Hom. Jassidae) Bull. Soc. Hist. Nat. Toulouse, 1936: 259—266.
- RIBAUT, H.; 1942: Démembrement des genres Athysanus BURM et Thamnotettix ZETT. (Hom. Jassidae) Bull. Soc. Hist. Nat. Toulouse, 1942: 259—270.
- RIBAUT, H.; 1946: Démembrement du genre Deltocephalus BURM. (Hom. Jassidae), Bull. Soc. Hist. Nat. Toulouse, 1946: 81—86.
- WAGNER, W.; 1939: Die Zikaden des Mainzer Beckens. Zugleich eine Revision der Kirschbaumschen Arten aus der Umgebung von Wiesbaden. Jahrb. Ver. Nat. Nassau 86: 77—212; 372 figs.